

‘Hungari dhe Europë në jugë lindje’

MAGYARICS TAMÁS (TAMAS MAGJARIKS)

Shkrimtari: profesori Tamas Magjariks, ambasadori hungarez në Irlandë.

Pas luftës të ftohtë ka pas qenë vetëm një rajon që kërcënonte qetësin dhe stabilitetin e Europës: vëndi në jugë lindje të kontinentit, Ballkanet në ndijë të përgjithshme. Praktikisht ishte vetëm në këtë rajon që shkatërimi shtetëve që ishin krijuar solli dhunë-përveç të rastëve të republikat Kaukaizane të formës së bashkimit sovjet. Rastet të territorit të Jugosllavis kishin shumë rënsi për Hungarin. Të armatosurit dhe jo aq shumë përplasjet me dhunë të ‘lagja’ kishin një ndikim menjëhershëm të ineresat e Hungaris që kishin të bejn me afërsin e gjeografis. Më tepër, situata e pakicës kombëtare të Hungaris numëronte me qindra, në veçanti në Voivodina, dhe rritje të rëndësishme, fatkësisht, çështje të mirë themelueshme në Vudapest, ku kushtetuti i Hungaris drejtdeyroj qeverit të marrin përgjegjësin për Hungarezët që banojn në djaspor të shtetet e ‘lagjes’. Sido që, pamja historike të gjërave që ndodhën pas ca vjetësh mbas shëmbjes të shtetëve multinacionale në Europën qëndrore dhe lindore, nuk është tema e përshtatshëm të kjo paraqitje e tanishëm. Ajo që ka vlerë të përmendet te ky kontekst është që qeveria e Hungaris vazhdimisht merte një pozicion kundër Serbis të konfliktet-përplasjet. Në vazhdim, Hungaria funizoj me arm Kroacin, pastaj siguroj linjat, që të kishte liri, ndërkohë veprimet e NATO kundër të Miloseviçit në 1999 dhe më në fund njohi ligjërisht pavarësinë e Kosovës bashk me shumicën të shtetëve të bashkimit Evropian, pavarësisht protestat të Serbëve. Politika e jashtshme të Hungaris duhet të bënte kto veprimet sepse në këtë mënyrë populli i Hungaris në Voivodina mos të ishin peng të Beogradit. Për momentin mund të sigurohet që ky veprim i llogaritur ishte i sukseshem. Ky fakt tregon një shëmbull të mirë për një shesh që njëzeshmëria mbizotëron te çështjet të jashtme të një shteti.

Ka të paktën tre sfera që politika e Hungaris tregon vetëveten në Europën e jugut. Në radhë të parë duhet të përmendet intergrimi Euro-Atlantik. Është e domësdoshme për ineresat e bashkimit të Atlantikut të krijoj një Europë të bashkuar, të qetë dhe të stabilizuar. Me fjalët që kishte përdohur administrata e Klintonit në 1990, një Europë të përbashkët, të parrezikuar dhe të lirë. Ballkanet e perëndimit jan një rajon që nuk u bashkuan me Europën e re. Mund të gjejmë shumë shtete ktu që nuk marrin pjesë të shumica e organizatave për intergrimin Euro-Atlantik. Pastaj mund të gjejmë shtete që jan anëtar ne NATO ose mund të bëhen në të ardhmen. Edhe kemi dhe ca shtete që jan anëtar edhe në NATO por edhe te bashkimi evropian (european union). Prospektet të shtetëve që janë anëtar te bashkimi evropian dhe në NATO janë të ndyshme nga shtetet që nuk janë anëtar. Që kshu duhet të përcaktohet një politikë të ndryshme ndaj ktyre shtetëve, shtetet në këtë rajon nuk mundet të grumbullohen sëbashku. Është në interesat e Hungaris që Ballkanet e perëndimit të bëhen sa më shpejt pjestar te bashkimi Euro-Atlantik. Budapesti, më shumë duhet të japi institucionet dhe format të tjera që të mbështeti shtetet e kandiduar në këtë rajon edhe duhet të bëj më të mirën që ti përshtaten kriterëve të hyrjes. Por edhe Hungaria ka interesat të veçanta me këtë proces: mbrojtja e minoritetëve të saj në përgjësi, në Serbi më shumë, duhet të jepet përparësi-themelimi të këshillave nacionale dhe etnologjike është një hapë e domësdoshme në një drejtim të saktë.

Sfera e dytë ka të bëj me qëndrën e Europës në një shije të përgjithshme. Hungaria, për shkakë të vëndit gjeopolitikal që ka duhet të jetë e hapur në çdo drejtim në këtë rajon. Në fillim bashkëpunimi në Visegrad lindi me një orientetë në veri. Pastaj, posht qeveris të Orbanit (1998-2002) ajo që ka emrin ‘little danude’ bashkëpunim u përhapë edhe në perëndim (Hungari, Austri, Bavari dhe Baden-Wurtemberg)-në veçanti në kulturën, në arsimë dhe në kërkimin. ‘Regional partenship’ është një përmundje për lidhjen të V4 dhe Austris dhe Slovenis. Këshilla për bashkëpunimin e rajonit (regional cooperation council, rcc) është drejtuar ndërmjet Ballaknet të perëndimit, ashtu siç dhe këshilla për bashkëpunimin e jugut të Europës në përgjësi (Southeast European Cooperative Initiative, SECI). Këshilla për qëndrën e Europës (central european initiative, cei) është përcaktuar në lindjen e Europës, dhe Hungaria është interesuar për bashkimin e ekonomis të detit të zi (Black Sea Economic Cooperation, BSEC).

Do me thënë që Hungaria është vendosur në mesë të një rrjetë në qendër të Europës që ka të bëjë me bashkëpunimin politikane, ekonomike dhe shoqërore. Ky vënd çelës do rritet më shumë me presidencën në bashkimin europian të Hungaris në pranverën e 2011. Një nga temat më të rëndësishme do jetë shtratigjika-Danude. Patjetër duhet të përgjigjen shumë pyetje para se të flasi një njëri, për pak ose shumë të logjikshme politikën-Danude: për shëmbull, për dilemën e lundrueshmëris kundër kualitetit të ujit që duhet të zgjidhet.

Një tjetër temë që ka të bëjë me politikën e rajonit-me presidencën e Hungaris te bashkimi europian-është sigurimi i energjis. Në themelim, ajo që është në shtyllë është lehtësimi i ngarkimit të energjis te një vënd të gjithë rajonit. Një nga shenjat më të dukur nga ky ngarkim është monopoli në lindje-perëndim për rrugën e tubacionit të gazit dhe të vajgurit. Një bashkëpunim të veriut me jugun në këtë hapësirë nuk do të larmo vetëm burimet të energjis (Norvigji, Afrikë të veriut, Lindja e mesme)por mund të bashkoj dhe Ballkanet të perëndimit me Europën e qëndrës. Një tjetër hapësirë, në të ardhmen për bashkëpunimin për sigurimin e energjis mund të jetë ndërtimi të LNG (Liquefield Natural Gas) kufizuar në Kroaci dhe në Poloni, dhe rruga e tubacioneve të plotësuar te shtetet ndërmjet ktyre.

Sfera e tretë ka të bëjë me marrëdhënjet dypalësh. Europa e jugë lindjes është njëta nga hapësirat me shumë shtratigjipër F.D.I. (Foreign Direct Investment) dhe në tregti ndërkomtare, por Vudapesti duhet të përballet me një të arritshëm-në Austri më shumë-konkurs. Shtratigjia të politikës ndërkomtare të Hungaris ka organizuar të gjithë shtetin të përkrahin dhe të risin rastet për bisnez dhe të jen pran Europës të jugë lindjes-edhe me mbështetjen të qeveris kur duhet. Ndërkohë janë bër shumë hapa te kjo temë, rastet nuk jan shfrytëzuar të gjitha.

Pyetja për minoritetet Hungarez duket dhe në marrëdhënje dypalësh. Forcat politike më të rëndësishme të Hungaris pranojnë që qëllimi shtratigjik është të bejn të besojn minoritetet që duhet të mbeten në vëndlindje dhe ti ndimojn të përmbajn identitetin e tyre në të gjitha format të mënyrëshme (te institucionet, në edukat etj). Edhe paradoksal, por drejtuesit të politikës në Europën e jugë lindjes kan treguar një mirëkuptim për vëndin e minoritetëve kto kohë të fundit. Me shkatërrimin e Gjugosllavis, ishin Serbët ato që u bërën minoritet etnologjik në ca vënde. Shumica të Hungarezëve në perëndimin e Ballkanëve jetojnë posht ligjit të Serbëve, që kshu Beogradi ka një politik më të butë për kta , për të ndimuar të vin më afër dy shtetet. Aq më shumë që intergrimi European përcakton, ndërmjet gjëra tjera, adoptimin të normave dhe standartave të sigurta. Hungaria ka një oportunitet të zgjasi bashkëpunimin që ka me shtetet e tjera(për shëmbull të heqi dorë nga kërkesat për vizën)ose të krijoj (makro)rajone në bazën të normave tokësor për unitet. Shetet në jugë lindje të Europës tashmë jan më të hapur në bashkëpunime të sigurta në hapësira të përcaktuara siç është arsimi, mbojritja e envajromentit etj. 'Madrid Framework Agreement'(1980) mbështet përkrahjen të bashkëpunimeve ndërmjet fuqitë lokale me ndimën të diskutimeve dypalësh ndërmjet shtetëve. Hungaria ka vërtëtuat 'Hungarian-Slovene Cross-Border Committee', 'Hungarian-Croat Cross Border Regional Coordination Forum'. Nuk kemi një bashkëpunim dypalësh ndërmjet Serbis dhe Rumanis, por grupe nënqevëritare që veprojnë për lidhjet e tyre.

Si një shenjë për ineresat të siguris të Hungaris në rajon, grupat dislokojnë si një pjesë të forcave për përmbajtjen të qetësisë në Bosni-Hersegovinë dhe në Kosovë. Dhe një enxhinir hungarez ndimoi në rikrijimin të shtetit. Organizatat civile hungareze jan presentë në jugë lindje të Europës. Ata japin ndihma në shopëri qytetëruar për krijimin dhe ndimojn të demokratizohen proceset politikane(për shëmbull votimet në Shqipëri). Më në fund ekspertet hungarez kan marë pjesë te drafti për krijimin e një kushtetues federal të Bosnis-Herzegovinës.

Përktheu: Elsa Kryeziu

*

www.southeast-europe.org
dke@southeast-europe.org

© DKE 2012